

Politiikkasuositus

UUDISTUVAN SOSIAALITURVAN TAVOITTEEKSI TURVALLINEN ARKI JA HIILINEUTRAALI HYVINVOINTIVALTIO

Pystyykö Suomi toteuttamaan tavoitteensa olla maailman ensimmäinen hiilineutraali hyvinvointivaltio? Kestävän kehityksen tavoitteet ja Euroopan unionin Vihreän kehityksen ohjelma ohjaavat toteuttamaan vihreää siirtymää sosiaalisesti oikeudenmukaisesti. Tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitsemme sosiaalipolitiikkaa, joka ei pelkästään torju eriarvoisuutta ja huono-osaisuutta vaan myös edistää päästövähennyksiä ja hillitsee luontokatoa.

Kolme sosiaalipoliittista keinoa oikeudenmukaisen siirtymän tueksi

Suosittelimme kansainväliseen tutkimukseen perustuen kolmea sosiaalipoliittista keinoa:

1. Etusetelit edistävät päästövähennyksiä, suojaavat hintavaihteluilta ja vähentävät ympäristöverojen eriarvoistavia vaikutuksia.

2. Sosiaalinen osinko lievittää köyhyyttä ja vahvistaa oikeudenmukaista tulonjakoa vihreässä siirtymässä.

3. Osallisuustulo tukee yhteiskunnallisesti hyödyllistä, ekologisesti kestävää toimintaa ja vahvistaa yksilöiden osallisuutta ja toimeentuloa.

Suomi on hyvinvoinnin mallimaa. Toimintamme ylittää kuitenkin ympäristön kantokyvyn rajat, mikä uhkaa arjen turvallisuutta. Ilmastonmuutokseen ja luontokatoon liittyvät riskit, kuten pandemiat ja helteet, aiheuttavat uudenlaista huono-osaisuutta. Energia- ja ruokakriisit koskettavat eniten jo valmiiksi haavoittuvimmassa asemassa olevia. Myös hiilineutraaliutta ja vihreää siirtymää edistävillä toimilla voi olla eriarvoistavia vaikutuksia. Ympäristöverot kohdistuvat raskaimmin vähävaraisiin, eikä kaikilla Suomen kansalaisilla ole varaa päästövähennysten vaatimiin investointeihin.

Suomi tarvitseekin arjen turvaksi ja kestäväen tulevaisuuden takaamiseksi uudenlaisia sosiaalipoliittisia keinoja, jotka samanaikaisesti edistävät hyvinvointia, turvaavat luonnon monimuotoisuutta ja vauhdittavat ilmastotavoitteita.

” Nykymuotoinen sosiaalipolitiikka ei riitä vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden turvallisuusriskeihin. Suomi tarvitsee uudenlaista sosiaalipolitiikkaa, joka turvaa nykyisten ja tulevien sukupolvien hyvinvoinnin.

Sosiaalipolitiikan tavoitteita:

- Kohtuullinen elintaso köyhyyttä torjumalla ja ylikulutusta hillitsemällä
- Toiminnan vaikutusten suhteuttaminen ympäristön kantokyvyn rajoihin ja haitallisten ympäristövaikutusten ehkäiseminen
- Yksilöiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien tukeminen
- Sosiaaliturvan hyödyntäminen yhteiskunnallisen muutoksen edistämiseksi
- Yksilön vapauksien ja valinnanmahdollisuuksien turvaaminen kestävyystavoitteiden rajoissa
- Taloudellisesti tehokas sosiaaliturvajärjestelmä ja sosiaalipolitiikan rahoituksen irrottaminen ympäristölle haitallisesta talouskasvusta

Etusetelit vähentävät ympäristöverojen eriarvoistavia vaikutuksia

1.

Etusetelit ovat kansalaisille jaettavia etuja, joilla voi ostaa ekologisesti kestäviä hyödykkeitä tai palveluja. Tutkijoiden tekemien mallinnusten mukaan sähkölaskuihin ja liikennekuluihin kohdennetut etusetelit johtavat suurempiin päästövähennyksiin sekä vähentävät energia- ja liikenneköyhyttä selvästi paremmin kuin kaikille maksettavat kodin energian ja moottoriajoneuvoverojen veronpalautukset.

Hyötyjä:

- Ohjaavat kulutusta ekologisen kestävyiden suuntaan
- Suojaavat hintojen vaihtelulta
- Vähentävät ympäristöverojen eriarvoistavia vaikutuksia
- Turvaavat kaikille pääsyn välttämättömiin tuotteisiin ja palveluihin

Mahdollisia käyttökohteita:

- Uusiutuvan energian sähkölaskut
- Joukkoliikenteen matkat
- Paikalliset kestävästi tuotetut tuotteet ja palvelut
- Korjauspalvelut kiertotalouden tukena

Miten: *Etusetelit* toimivat käyttäjän näkökulmasta lounas- ja virikesetelien tapaan. Ne voivat olla uni-versaaleja, kaikille myönnettäviä etuuksia tai sosiaaliturvan asiakkaille kohdennettuja. Niitä voisi käyttää osana nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää. *Etusetelijärjestelmän* tulisi olla joustava niin, että esimerkiksi maalla asuvat ihmiset voisivat vaihtaa joukkoliikenteen etusetelit uusiutuvan energian etuihin tai niitä voitaisiin suunnata vähäpäästöisiin kulkuneuvoihin.

Esimerkki: Suomen sosiaaliturvajärjestelmässä on jo käytössä Kelan myöntämiä maksusitoumuksia ruokaan, lääkkeisiin tai suurempiin kertaluonteisiin hankintoihin kuten silmälasihin. Eräänlaisia etusetelejä ovat myös kuntien myöntämät liikunta- ja kulttuuripassit, kuljetuspalveluiden matkakortit ja taloudellinen tuki öljylämmityksestä luopumiseksi.

Sosiaalinen osinko auttaa jakamaan verotuottoja suoraan kotitalouksille

2.

Sosiaalinen osinko on kaikille kansalaisille tarkoitettu tulonsiirto, jota maksetaan korvauksena yhteiskunnan yhteisten resurssien käytöstä. Sen avulla hiilineutraaliutta tukeva vero-ohjaus voidaan toteuttaa oikeudenmukaisesti: osa valtion keräämistä ympäristöverojen tuloista jaetaan kansalaisille sosiaalisena osinkona. Kun ympäristöverojen kiristämiseen yhdistetään *sosiaalinen osinko*, voidaan tuotantoa ja kulutusta ohjata kestävämpiin kohteisiin niin, että verotus ei kohtuuttomasti heikennä kansalaisten kulutusmahdollisuuksia.

Tutkimusten mukaan hiiliverosta maksettava hiiliosinko, joka maksetaan tasamääräisenä kaikille kansalaisille, parantaa pienituloisten asemaa selvästi enemmän kuin yleinen työn verotuksen alentaminen tai iäkkäiden ja vammaisten saamat verohelpotukset.

Hyötyjä:

- Auttaa jakamaan varallisuutta ja verotuottoja tasaisemmin suoraan kotitalouksille
- Kompensoi ympäristöverojen vaikutuksia ja kuluttajahintojen nousua
- Verot voidaan asettaa optimaaliselle tasolle, jolloin ympäristöä kuormittavat tuotteet ovat kestävästi tuotettuja hintavampia

Mahdollisia käyttökohteita:

- Hiiliveroista palautuksina jaettavat hiiliosingot
- Luonnonvarojen kulutukseen kohdistuvista veroista, kuten kaivosverosta, maksettavat resurssiosingot

Miten: *Sosiaalinen osinko* tulee toteuttaa hallinnollisesti yksinkertaisella tavalla. Kansalaisten samaa hyötyä tulee tehdä näkyväksi heille. Se voi lisätä ympäristöverojen poliittista suosiota. *Osinko* voi olla varsinkin käyttöönottovaiheessa tasoltaan melko maltillinen. Ensiaskeleena voidaan ottaa käyttöön hiili- tai kaivosverosta rahoitettava pienimuotoinen tulonsiirto. Suomessa *sosiaalinen osinko* tulisi toteuttaa siten, että se määriteltäisiin suhteessa tarveharkintaisiin sosiaaliturvaetuuksiin etuoikeutetuksi tuloksi. Näin sillä olisi aidosti pienituloisimpien toimeentuloa parantava vaikutus.

Esimerkki: Alaskassa *sosiaalista osinkoa* maksetaan öljyrahastosta (Alaska Permanent Dividend). Hiiliveroista maksettavia osinkoja on toteutettu Sveitsissä ja Kanadassa.

Osallisuustulo maksetaan kestävyyttä edistävästä osallistumisesta

3.

Osallisuustulo on ekologista ja sosiaalista kestävyyttä edistävästä osallistumisesta maksettava, tasoltaan sosiaaliturvan vähimmäisetuuksia korkeampi tulo. Se on keino tukea ekologisesti kestäväää ja yhteiskunnallisesti hyödyllistä osallisuutta työmarkkinoiden ulkopuolella. Työhaun sijasta osallisuustulon ehtona on laajemmin määritelty osallistuminen. Sen tulee olla vapaaehtoista eikä osallisuustulo korvaa vastikkeetonta viimesijaista sosiaaliturvaa.

Tutkijoiden mukaan osallisuustulo kiihdyttäisi vihreään siirtymään vaadittavaa ympäristötoimintaa tavalla, joka turvaa paikallisia hoivatarpeita ja vahvistaa vastavuoroista yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Hyötyjä:

- Tukee kestäväää kehitystä ja vihreää siirtymää edistäväää toimintaa
- Tuo inhimilliset resurssit yhteiskuntaa hyödyttävään käyttöön
- Tarjoaa esimerkiksi osatyökykyisille, mielenterveyskuntoutujille ja pitkäaikaistyöttömille mahdollisuuksia suuntautua sosiaalista hyvinvointia ja ekologista kestävyyttä hyödyttäviin tehtäviin
- Lieventää työelämän ongelmia: antaa mahdollisuuden irrottautua ympäristölle haitallisesta ja henkisesti kuormittavasta työstä

Mahdollisia käyttökohteita:

- Ympäristön kunnossapitoon, vieraslajien torjuntaan, korjaukseen ja kierrätykseen sekä luonnonympäristöjen ennallistamiseen liittyvät tehtävät
- Liikuntaan ja kulttuuriin liittyvät tehtävät
- Sosiaali- ja hoiva-alan tehtävät, jotka eivät vaadi ammattiosaamista

Miten: *Osallisuustuloa* kohti voidaan edetä esimerkiksi alueellisilla kokeiluilla, joissa työllistämistä vastaavat viranhaltijat ja kuntalaiset määrittelevät yhdessä *osallisuustuloon* oikeuttavan toiminnan sisältöjä. Jo nykyään suuri osa kuntouttavasta työtoiminnasta ja työttömien työpajoista pyrkii tukemaan ekologista ja sosiaalista kestävyyttä. Näiden pohjalta voidaan kehittää pysyvämpi osallisuustulon malli.

Esimerkki: Saksassa nuorille on suunnattu vapaaehtoisohjelma, jossa ympäristönsuojelussa toimiville nuorille maksetaan perusturvaa vastaavaa tukea.

Yhteystiedot

Liisa Häikiö / Sosiaalipolitiikan professori
Tampereen yliopisto
liisa.haikio@tuni.fi

Tuuli Hirvilammi / Yliopistotutkija
Tampereen yliopisto
tuuli.hirvilammi@tuni.fi

Tampereen yliopiston tutkijat:

Tuuli Hirvilammi, Liisa Häikiö, Kaisa Hynynen,
Anni Jäntti, Lauri Lahikainen, Johanna Perkiö,
Sanna Rikala, Alisa Vanttinen, Antti Wallin

ORSI-hanke luotsaa hyvinvointivaltiota ympäristön kantokyvyn rajoihin. Etsimme reiluja ja rivakoita keinoja siihen, miten julkishallinto voi ohjata muutosta. Tuomme kansalaiset, päätöksentekijät ja yritykset yhteiseen pöytään. Tutkimme hallintoa ja budjetointia, arjen osallistumista, vastuullisia innovaatioita ja kulutusvalintojen ohjausta.

Towards Eco-Welfare State: Orchestrating for Systemic Impact (ORSI) -hanke on Tampereen yliopiston, Suomen ympäristökeskus SYKE:n, Aalto-yliopiston ja VTT:n yhteisponnistus. Tutkimusta rahoittaa vuosina 2019-2025 strategisen tutkimuksen neuvosto, joka toimii Suomen Akatemian yhteydessä.

www.ecowelfare.fi

Lähteet

Bohnenberger, K. (2020). Money, vouchers, public infrastructures? A framework for sustainable welfare benefits. *Sustainability*, 12(2), 596.

Büchs, M., Ivanova, D., & Schnepf, S. V. (2021). Fairness, effectiveness, and needs satisfaction: new options for designing climate policies. *Environmental Research Letters*, 16(12), 124026.

Fremstad, A., & Paul, M. (2019). The impact of a carbon tax on inequality. *Ecological Economics*, 163, 88-97.

Hiilamo, H. (2022). New models for participation income. In *Participation Income* (pp. 101-108). Edward Elgar Publishing.

Hirvilammi, T., Häikiö, L., Johansson, H., Koch, M. & Perkiö, J. (2022, tulossa) Social policy in a climate emergency context. Towards an ecosocial research agenda. *Journal of Social Policy*.

McGann, M., & Murphy, M. P. (2021). Income support in an eco-social state: the case for Participation Income. *Social Policy and Society*, 1-15.

Mildenberger, M., Lachapelle, E., Harrison, K., & Stadelmann-Steffen, I. (2022). Limited impacts of carbon tax rebate programmes on public support for carbon pricing. *Nature climate change*, 12(2), 141-147.

Stamm, I., Matthies, A. L., Hirvilammi, T., & Närhi, K. (2020). Combining labour market and unemployment policies with environmental sustainability? A cross-national study on ecosocial innovations. *Journal of International and Comparative Social Policy*, 36(1), 42-56.

